

2 Kultúra és kulturális tudatosság

1., Mi a kultúra? Húzza alá az alábbi definíciókban szisztematikusan megjelenő fogalmakat:

Kluckhohn és Kelly (1945: 97): „Kultúra alatt az olyan a történelem során keletkezett az életet nyilvánvalóan vagy rejtve, racionálisan vagy irracionálisan meghatározó mintákat értjük, melyek egy adott pillanatban irányíthatják az ember viselkedését.”

Linton (1945: 32): „Egy kultúra a tanult viselkedés-minták és a viselkedés eredményeinek szövevénye. Alkotóelemei jellemzők egy adott társadalom tagjaira, akik ezeket maguk között tovább is adják.”

Parson (1949: 8): „A kultúra olyan viselkedés-mintákban és az emberi cselekedeteknek olyan következményeiben érhető tetten, melyek örökölhetőek, azaz melyeket a biológiai génektől függetlenül generációról generációra továbbadnak.”

Kroeber és Kluckhohn (1951: 181): „A kultúra nyilvánvaló és rejtett mintákból áll, melyek jellemzik és befolyásolják a viselkedést, és amelyeket jelképek által tanulunk és adunk tovább. E jelképek embercsoportok teljesítményét, termékeit fejezik ki, melyek pl. tárgyak formájában öltenek testet. A kultúra lényege azonban hagyományos (azaz történelmileg kialakult és kiválasztódott) szellemiségben található, és különösen az ehhez kapcsolható értékekben. A kulturális rendszerek egyrészt cselekvések eredményei, másrészt további cselekvések kiváltói lehetnek.”

Hofstede (1984: 51): „A kultúra kollektív agyprogramozás, mely megkülönbözteti az emberek egyik csoportját egy másiktól.”

Damen (1987: 367): „A kultúra az emberi élet – a mindennapi élet – tanult és közös mintáiból és modelljeiből áll. E minták és modellek áthatják a társadalmi érintkezés minden aspektusát. A kultúra az emberiség első számú módszere az alkalmazkodásra.”

Banks és McGee-Banks (1989: 8): „Manapság a legtöbb társadalomkutató szerint a kultúra első sorban a társadalmak szimbolikus, fogalomalkotással kapcsolatos és megfoghatatlan aspektusaiból áll. A kultúra lényege nem a tárgyakban, eszközökben vagy más megfogható kulturális elemekben nyilvánul meg, hanem abban, ahogyan egy csoport tagjai értelmezik, használják és érzékelik ezeket. A modern társadalmakban az értékek, szimbólumok, értelmezések és perspektívák különböztetnek meg egy népet a másiktól, és nem tárgyak vagy a társadalmak más kézzelfogható aspektusai. Az azonos kultúrához tartozó emberek általában hasonlóan értelmezik a szimbólumok, tárgyak és viselkedési formák jelentését.”

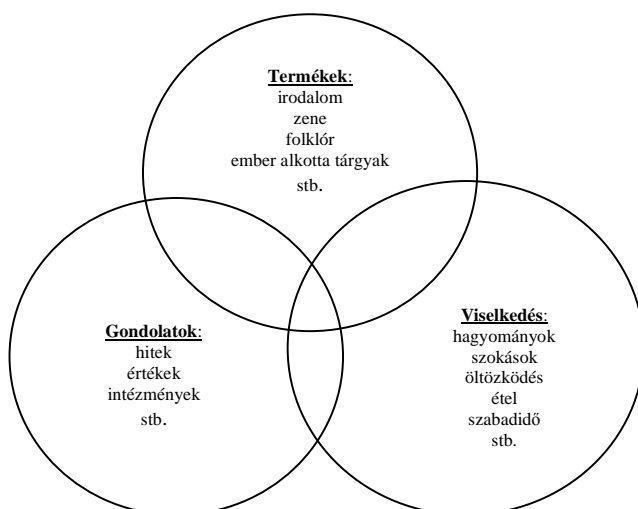
Lederach (1995: 9): „A kultúra egy embercsoport közös tudása és módszere az érzékelésre, értelmezésre, kifejezésre és arra, hogy hogyan reagáljanak a körülöttük lévő társadalmi jelenségekre.”

Spencer-Oatey (2000: 4): „A kultúra attitűdök, hitek, viselkedési normák, alap feltevések és értékek nehezen körülhatárolható együttese, melyek egy csoportra jellemzőek, és melyek befolyásolják a csoport tagjainak viselkedését, és azt, ahogyan mások viselkedését interpretálják.”

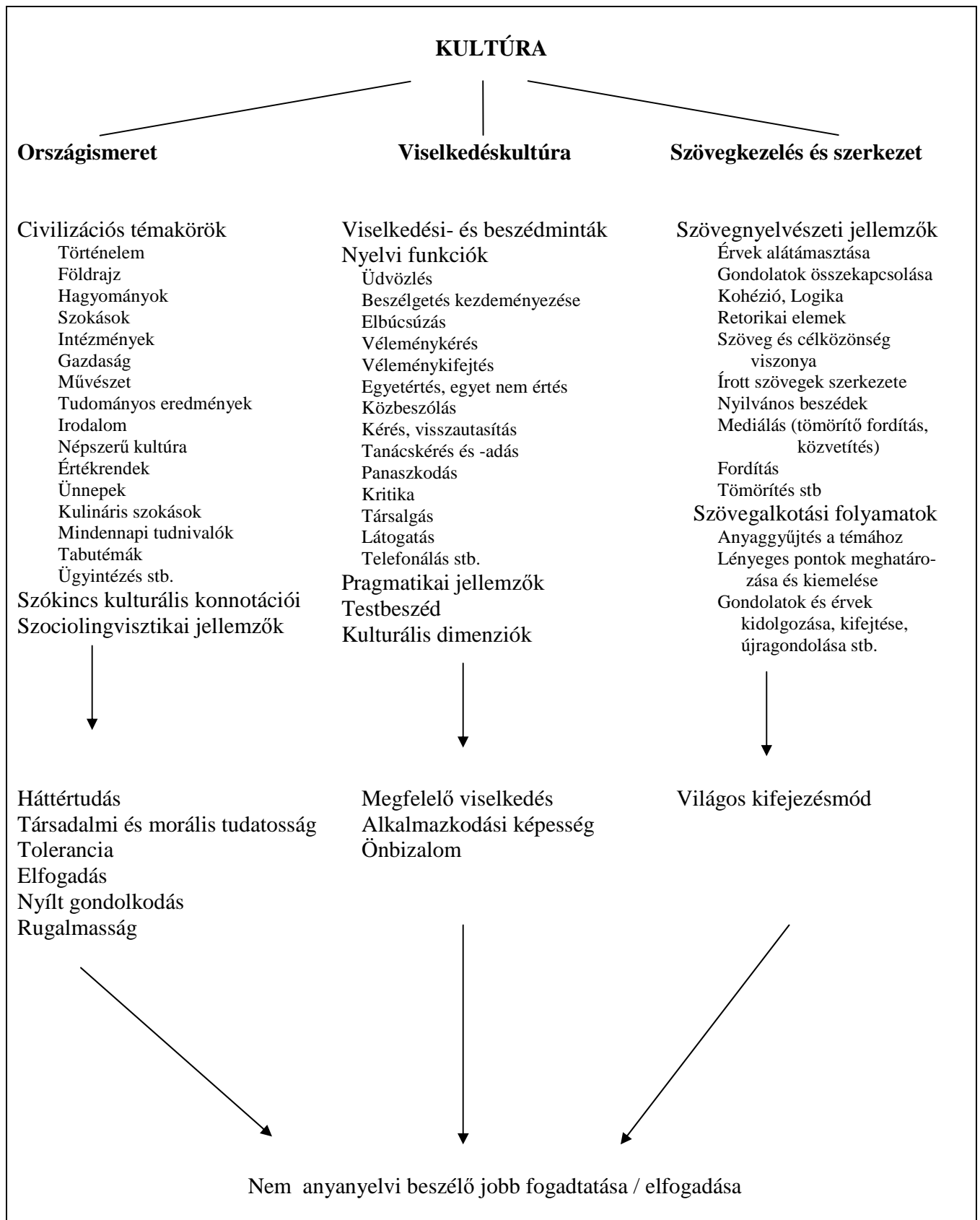
2., A kultúra tartalma

Hogyan találkozunk a kultúrával?

- **NAGYBETŰS KULTÚRA** (teljesítmény-kultúra)
- **kisbetűs kultúra** (viselkedés kultúra)

(Tomalin és Stempleski, 1993: 7)

3., Kommunikatív kompetencia – a megfelelő nyelvhasználat:

Hymes (1972): Nyelvi szabályok + a nyelvhasználat közösségi szabályai → nyelvi (nyelvtani, nyelvhelyességi) és szociokulturális (nyelvhasználati) kompetencia

A kommunikatív kompetencia elemei - Canale és Swain (1980):

1. Grammatikai (vagy nyelvi) kompetencia – a nyelv alapvető elemeinek ismerete (szókincs, nyelvtan, kiejtés, helyesírás stb.)
2. Szövegszerkesztési kompetencia – az a képesség, hogy a nyelv elemeiből írott vagy beszélt szöveget tudunk alkotni
3. Szociolingvisztikai kompetencia – az a képesség, hogy a nyelvet a nyelvhasználati helyzetnek megfelelően használjuk (pl. megfelelő szóhasználat, stílus, udvariassági szabályok betartása)
4. Stratégiai kompetencia – az a képesség, ami átsegít bennünket a nyelvtudás hiányosságai miatt előforduló kommunikációs nehézségeken. (pl. visszakerdezés, ha nem értünk valamit vagy időt akarunk nyerni a válasznak megfogalmazására, ismeretlen szavak kitalálása a szövegkörnyezetből, körülírás vagy mutogatás, ha nem jut eszünkbe egy szó vagy kifejezés)

4., Mi másra van szükség?

Van Ek (1986) - A kommunikációs képesség modellje:

1. Nyelvi kompetencia – az a képesség, hogy a nyelvhasználó érthető, helyes, a nyelv szabályait követő nyelvi megnyilvánulásokat produkál, és meg is érti a helyes, konvencionális értelmet tükröző mondatokat.
2. Szociolingvisztikai kompetencia – az a képesség, mellyel a nyelvhasználó helyes nyelvi megnyilvánulásokat a megfelelő szituációban és megfelelő módon használ.
3. Szövegkezelési kompetencia – az a képesség, mellyel a nyelvhasználó megért és megfelelő módon alkot írott vagy beszélt szövegeket.
4. Stratégiai kompetencia – kommunikációs nehézségeken átsegítő készség, pl. visszakerdezés, ismétlés vagy magyarázat kérése, körülírás
5. **Szociokulturális kompetencia** – az a képesség, mellyel az idegennyelv használó felméri és ismeri a saját kultúrája és a célkultúra közötti különbségeket, és ezeket megfelelő háttértudással és készségekkel hidalja át.
6. **Szociális kompetencia** – az a képesség, mellyel a nyelvhasználó különféle társasági helyzeteket kezelni tud, megfelelő motivációval és attitűddel rendelkezik ahhoz, hogy másokkal kommunikáljon.

5., Nyelvi kompetencia ↔ saját hang és mediáció (Kramsch, 1993)

1., Az anyanyelvi kompetencia lehetetlen cél a nem anyanyelvi beszélőknek. Még az úgynevezett kétnyelvű beszélők sem mozognak egyforma otthonossággal a két nyelvben.

2., Az anyanyelvi minta elvárása „nyelvi skizofréniát” és frusztráltságot idézne elő, a nyelvhasználó ugyanis elveszítené saját hangját, saját egyéniségét. Ez állandósult kulturális sokkhoz vezetne.

→ Kívánatosabb: Az idegennyelv-használó tudja kezelni az interkulturális kapcsolatokat, megfelelően tudja interpretálni a közte és a másik kultúrát képviselő partner közötti viselkedési, világlátásbeli és értelmezési különbségeket.

6., A kompetens kommunikátor (Gudykunst 1994):**Motiváció** arra, hogy

- elérjük céljainkat,
- kényelmesen érezzük magunkat különféle kommunikációs helyzetekben,
- elkerüljük a szorongást,
- mindkét fél számára érthető kommunikációs közeget teremtünk,
- kommunikációs partnereink elfogadjanak bennünket

Kulturális és nyelvi tudás ahhoz, hogy

- tudjuk, hova fordulhatunk információért és azt fel is tudjuk használni,
- fel tudjuk mérni és értelmezni tudjuk a személyes és kulturális hasonlóságokat és különbségeket

Készségek arra, hogy

- ne csak céljainkat tartsuk szem előtt, hanem a kommunikációs folyamatot is,
- tudatosan és érzelmileg is rá tudunk hangolódni a kommunikációs folyamatra és a partner(ek) viselkedésére,
- empatikusak legyünk,
- túltegyük magunkat a szorongást keltő helyzeteken

7., Kulturális tudatosság

A kulturális tudatosság érzékenység a nyelvhasználatban és **kommunikációban** megnyilvánuló kulturálisan meghatározott viselkedés iránt. (Tomalin & Stempleski, 1993)

Az (inter)kulturális tudatosság annak a képessége, hogy kritikusan értelmezzük és értékeljük saját kultúránk és a célkultúra társadalmi szokásait, termékeit, a kommunikáció módjait és ennek alapján hozzunk döntéseket arról, hogy milyen szerepet vállaljunk az interakcióban, például mennyire alkalmazkodunk partnerünk szokásaihoz, vagy éppen mennyire ragaszkodjunk a sajátunkhoz. (Holló, 2008)

8., Csoport – és kultúraközi kapcsolatok: Interkulturális kompetencia:

- A kapcsolatteremtés és –fenntartás képessége
- A pontos információátadás képessége (minimális torzítással)
- Együttműködést nyelő képesség (meggyőzés, a másik fél együttműködésének elnyerése)

9., Interkulturális kommunikatív kompetencia

Byram (1997: 71):

Interkulturális kommunikatív kompetencia

„[Az interkulturális kompetencia azt jelenti, hogy] képesek vagyunk más országból, más kultúrából származó emberekkel idegen nyelven kommunikálni, oly módon, hogy a kommunikáció menetét úgy alakítjuk, hogy nekünk is és a többi résztvevőnek is megfeleljen. A másik kultúra ismeretét és az idegennyelvi kompetenciánkat össze tudjuk kapcsolni, és fel tudjuk arra használni, hogy tudatosan értelmezzük a nyelvi elemek különleges jelentéseit, a magukban hordozott értékeket és konnotációkat.”

10., A kulturális tudatosság és kulturális kompetencia fejlesztése (Seelye, 1988):

1. Rendelkezzünk intellektuális kíváncsisággal a különböző kultúrák iránt, és empatikusan viselkedjünk az ott élőkkel.
2. Értsük meg, hogy a társadalmi tényezők, mint pl. kor, nem, társadalmi osztály, lakóhely, meghatározzák azt, ahogy az emberek beszélnek és viselkednek.
3. Értsük meg a szavak és kifejezések kulturális konnotációját a célnyelvben.
4. Értsük meg, hogy mindenki viselkedését a kulturális háttere befolyásolja.
5. Fedezzük fel tudatosan, mi számít szokásos viselkedésnek a célországokban.
6. Találjunk önállóan megfelelő információforrásokat a célországokról

7. Tudjuk jól használni az információkat, az általánosításokat értékeljük, illetve érvekkel alátámasztva finomítsuk.

Hivatkozások:

- Banks, J.A., Banks, & McGee, C. A. (1989). *Multicultural education*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. (pp.1- 73). Clevedon: Multilingual Matters.
- Canale, M. and Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics* 1(1), 1-47.
- Damen, L. (1987). *Culture Learning: The Fifth Dimension on the Language Classroom*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Gudykunst, W. B. (1994). *Bridging Differences: Effective Intergroup Communication*. London: Sage.
- Hofstede, G. (1984). National cultures and corporate cultures. In L.A. Samovar & R.E. Porter (Eds.), *Communication Between Cultures*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Holló D. (2008). *Értsünk szót*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kluckhohn, C., & Kelly, W.H. (1945). The concept of culture. In R. Linton (Ed.). *The Science of Man in the World Culture*. New York. 78-105.
- Kramsch, C. (1993). *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford, Oxford University Press.
- Kroeber, A.L., & Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A critical review of concepts and definitions*. Harvard University Peabody Museum of American Archeology and Ethnology Papers 47.
- Lederach, J.P. (1995). *Preparing for peace: Conflict transformation across cultures*. Syracuse, NY: Syracuse University Press.
- Liddicoat A.J. & Crozet C. (2000). (Eds.) *Teaching Languages Teaching Cultures*. Melbourne: Language Australia.
- Linton, R. (1945). *The Cultural Background of Personality*. New York.
- Parson, T. (1949). *Essays in Sociological Theory*. Glencoe, IL
- Seelye, N. (1988). *Teaching Culture*. Lincolnwood, IL: National Textbook Company.
- Spencer-Oatey, H. (2000) *Culturally Speaking. Managing Rapport through Talk across Cultures*. London: Continuum.
- Tomalin, B. & Stempleski, S. (1993). *Cultural Awareness*. Oxford: Oxford University Press.
- Useem, J., & Useem, R. (1963). *Human Organizations*, 22(3).
- van Ek, J.A. (1986). *Objectives for Foreign Language Learning*, Vol. 1: Scope. Strasbourg: Council of Europe.

Kötelező olvasmány:

- Holló D. (2008). *Értsünk szót*. Budapest: Akadémiai Kiadó. – 1. Kultúra, kulturális tudatosság és interkulturális készségek